

Klaudy Kinga: Fordítás és aktuális tagolás.

Nyelvtudományi Értekezések 123. 1987. 138 oldal.

1. A könyv szerzője az oroszról való fordítás gyakorlatának elemzése során elevenjébe vág a forrásnyelv és a célnyelv mondatainak, amikor a legnagyobb szerves egységekre bontja a szöveget s így a lehető legjobb alapon: a mondategészből kiindulva, majd az aktuális tagolást alaposan figyelembe véve vizsgálja anyagát. E kitűnő munkán tudjuk felmérni azt is, hogy Deme László szempontjai mennyire gyökeret vertek, milyen jó alapnak bizonyultak a mondat és a szöveg további elemzéséhez.

Ennek az értekezésnek legfőbb tanulsága mégsem ebben az elméleti, módszertani telitalálatban táruul élénk, hanem az orosz és a magyar szövegszerkesztés tipikus mondatformáinak egybevetésében és az eddigi fordításai gyakorlatnak nyelvészetileg szakszerű bírálatában. A szerzőnek azóta végzett bőséges szakirodalmi áttekintéséből tudjuk, hogy az ekvivalencia mibenléte milyen sokféleképpen értelmezhető és voltaképpen sohasem teljes, hanem csak egy-egy meghatározott szempontból lehet viszonylag tökéletes. Ezért is beszél Klaudy Kinga a könyvben — Papp Ferenc nyomán — legtöbbször csak kvázi-helyességről. Ez a kvázi-helyes fordítás egyrészt az ekvivalencia fogalmának viszonylagos voltából, másrészt az eredményül kapott szövegnek csak többékevésbé megközelíthető nyelvszerűségéből, grammatikalitásából adódik. Nem mentegeti a mai hivatalos és szaknyelvi szövegekben mutatkozó zsúfolt szerkesztésű fogalmazást, de némi magyarázatot ad rá azzal, hogy rámutat: igen sok szövegünk, mely ezekhez a köztöltő prózai műfajokhoz tartozik, oroszról való fordítás által jött létre. Ebből már könnyű arra következtetni, hogy az ilyen fordítások bizonyos fokig mintául — mégpedig sokszor rossz mintául — szolgálhattak az illető területen fogalmazott nem fordított szövegek mondat-szerkesztéséhez is (bár Klaudy Kinga intralingvális szövegegybevetései közvetlenül csak azt tanúsítják, hogy az eredeti magyar tudományos szövegek, ha bonyolultak is, még mindig könnyebben érthetők, mint az oroszról fordított magyar szövegek).

2. Az értekezés a kvázi-helyességet a bevezetés (1.) utáni fejezetekben a következő szempontokból tárgyalja: 2. az oroszról fordított magyar szövegek grammatikai tagolásában, 3. ugyanezek aktuális tagolásában, 4. a tematikus szakaszban, 5. a rematikus szakaszban; 6. fejezetként kísérletet mutat be a kvázi-helyesség érzékeléséről, a 7.-ben pedig levonja a tanulságokat a fordítás oktatása számára. A rövidítés- és a forrásjegyzék, valamint a bibliográfia után a könyvet függelékként a kísérlet szövegeinek közlése zárja le.

A bevezetésből ki kell emelnünk azokat a szempontokat, melyek — a szerző szerint is — e dolgozatot megkülönböztetik az eddig megjelent speciális fordításelméleti művektől: 1. csak az anyanyelvre való fordítás kérdéseit vizsgálja, 2. csak hivatásos fordítókét, 3. csak tudományos értekező prózából vett szövegeket, 4. nem a két nyelv rendszerbeli eltéréseiből indul ki (mint a kontrasztív vizsgálatok), hanem a fordítással létrejött magyar szövegekből, és ezt 5. a nyelven belüli (intralingvális) egybevetéssel egészíti ki, eredeti magyar szövegek mondatstruktúrájával is összehasonlítja, 6. nagyobb mértékben alkalmazza a statisztikai megközelítést.

Fontos gondolata a bevezetésnek az is, hogy a fordított szövegek a forrásnyelvvél nem a közvetlen, hanem valami közvetett interferencia viszonyában vannak: nemigen van grammatikailag hibás mondat-szerkesztésük, hanem az eltérés inkább bizonyos mondatformálások gyakorisági arányában mutatkozik, pl. a túl sok nominális mondat használatában, amikor a magyar jobban megkívánja az igés mondat-szerkezeteket. Az ilyen statisztikailag jelentkező stílus eltérésekre utal a Papp Ferenc-féle kvázi-helyesség fogalma.

A szövegmondatok grammatikai tagolásának vizsgálatához az értekezés három (200–200 mondategészből álló) szövegcsoporthot vet egybe: orosz eredeti szövegek mondatait, magyar eredeti szövegeket és oroszról fordított magyar szövegeket, melyek mind

a tudományos stílus jegyében íródtak, a pszichológia, a szociológia, a nyelvtudomány, a történelemtudomány, a közgazdaságtan és a tudományelmélet köréből. A mondategészek tagolásában figyelembe veszi a mondategységek számát, külön vizsgálja az igeneves szerkezetek számát és elhelyezkedését. A mondat szint alatti mondatrészek belső szerkezeti felépítését nem részletezi, csupán a tartalmas szavak számarányaival foglalkozik.

A mondatrészekkel kapcsolatban kitér olyan problémákra, melyek az orosz és a magyar nyelvtani kategóriák eltéréseiből adódnak. Ilyen a „közvetlen és közvetett tárgy”, melyek közül a magyar csak a közvetlen tárgyat tekinti tárgynak, és ezt alapul véve az értekezés a „közvetett” tárgyat a határozók közé sorolja be. (Pedig a határozók kategóriáján belül is van mód e fontos megkülönböztetésre, amint Török Gábor és mások is rámutattak: a vonzatszerű határozó kb. megfelel a „közvetett tárgy”-nak, a független határozó az orosz határozónak.) Az „összetett igei állítmány” kategóriáját — helyesen — megtartotta az orosz nyelvtani besorolás szerint. Ez nem csupán azokat a szoros szókapcsolatokat foglalja magában, melyeket a magyar nyelvtan összetett igealakoknak nevez, hanem a *kíván, szeretne*, illetve *kell, szabad* állítmányokkal szerkesztett főnévi igeneveteket is. (Ezek közé tartozik pl. a németben a módbeli segédigével szerkesztett infinitívus; általában gyümölcsözőnek mutatkozik nyelvek szerkezeteinek egybevetésében a modális értékű állítmánynak — mely sokszor ragozott ige — és a hozzá tartozó szemantikailag tartalmas igenévnek együttes figyelembevétele.) A modalitás másfajta jellegzetes eszközeit azonban, amelyek mintegy kívül állnak a mondat szerkezeten, nem az orosz nyelvtanok módjára tárgyalja („bevezető szavak” és „bevezető mondatok” kategóriájaként), hanem a mondatértékűeket (pl. *őszintén bevallom*) mondategységként, a nem mondatértékűeket (pl. *valószínűleg*) határozóként.

A mondatrészek szinteződésében a MMNyR felosztásától eltérően használhatóbbnak bizonyult Deme László leírási rendszere, mely szerint a mondat szintjén van az állítmány és a neki közvetlenül alárendelt alany, tárgy és határozó, a mondat szintje alatt pedig a jelzők (és az azoknak alárendelt tárgy és határozók). E két szint szemeltartásával egyszerűbben írhatók le a bonyolult mondategészek, mint a további részleteket és függéseket is feltüntető ágrajzzal. A kötőszók pedig azért szerepelnek a mondat szintű elemek közt, mert ezek fontos elemei a mondat vázának (s hozzátehetjük: éppoly fontosak, mint a módosítóknak nevezett mondat határozók).

3. A kvázi-helyesség kulcsa mégsem a mondategészek grammatikai, szerkezeti felépítésében van, hanem a bennük jelentkező aktuális tagolásban: az ismertből való kiindulás és a hozzá viszonyított új mondanivaló elrendezésében. A könyvnek ez a legérdekesebb része méltán mondható az aktuális tagolás magyar szakirodalmában a legáttekinthetőbb és egyben a legmélyrehatóbb megközelítésnek, mert nem egyszerű elméleti alapsémákból, hanem a jóval összetettebb gyakorlatból: eredeti és fordított szövegek összehasonlításából indul ki. Ezt az anyagot a kérdés tudománytörténeti vázlatának bemutatásával és az előző kutatások értékelésével vezeti be, majd elméletileg jól megalapozott szempontok szerint taglalja úgy, hogy kutató érdeklődéssel a szövegalkotásnak és a nyelvszerűségnek mind mélyebb és mélyebb rétegeibe ás bele, szükség szerint felváltva a grammatikai és formai szempontú elemzést a szemantikai vizsgálattal. A kérdéskör kutatásának előzményeiben méltó helyre teszi Weilt és Brassait, Ginneket és Mathesiust, Ammannat és Boostot, Firbást és Dezső Lászlót meg a többi magyar kutatót. A szovjet kutatók közül talán jobban kiemelhetné volna Raszpovot, aki egyszerű alapossággal és világos problémalátással elemezte 1961 előtt az orosz mondatok aktuális tagolási jelenségeit.

Fogalmi rendszerében Klaudy Kinga a közlő prózai mondatok két részre tagolódását tartja legfontosabbnak (de nem szükségszerűnek): a témát vagy tematikus szakaszt és a rá következő rémát vagy rematikus szakaszt. A réma formái közt megkülönböztet egyenletes rémát és ereszkedő rémát (mely r e m a t i k u s c s ú c c s a l kezdődik) és E. Kiss Katalin f ó k u s z -fogalma helyett (mely az ige előtti hangsúlyos módosítókat is magában foglalja) csak a főnevet vagy főnévi csoportot tekinti ige előtti rematikus csúcsnak. A témáról — Firbasszal és másokkal ellentétben — nem igyekszik pontos meghatározást adni, hanem a réma fogalmát próbálja részletesen jellemezni, kitérve a sajátos határjelölő

szavakra, melyek visszamenőleg jelzik azt, hogy a mondat előző szakasza a téma. A kommunikatív szakaszhatár jelölésének módja lehet progresszív (pl. a *nem* tagadószó jelzi, hogy vele rematikus csúcs kezdődik) és lehet regresszív (pl. az *is* utólag jelzi, hogy a vele végződő főnévi szakasz már a rémához tartozik). Az ilyen explicit határjelölésen kívül van implicit jelölés is, ahol ti. csak az ige szemantikája jelzi, mi tartozik a rémához: ha az ige szemantikai töltése üres, akkor az ige előtti névszói rész a rematikus csúcs (s vele kezdődik a réma), ha pedig tartalmaz, akkor az igével kezdődik a réma.

Az orosz mondatszerkesztésben nincs ereszkedő réma, mert a súlypont nem az ige elé kerül, hanem inkább a mondat vége felé, ezért az oroszban *e g y e n l e t e s é s e m e l k e d ő* rémát kell megkülönböztetnünk.

Ezekre a kommunikatív súlypont helyét is figyelembe vevő egybevetésekre kiterjeszkedve jellemzi a szerző az *á t v á l t á s i m ű v e l e t* fogalmát, amely eszerint sokkal több mozzanatot foglal magában, mint a lexikai és a kötelező grammatikai és szórendi transzformációt, mert vannak 1. szószintű, 2. szószerkezet szintű, 3. mondat szintű, 4. szövegszintű átváltási műveletek. A kvázi-helyes fordításból akkor lesz valóban (kommunikatív) ekvivalens szöveg, ha 1. a mondat elemeinek ugyanolyan a kommunikatív súlyuk a célnyelvben, mint amilyen a forrásnyelvben, 2. a létrejött célnyelvi szöveg egésze olyan, mint amilyenek a célnyelvben fogalmazott eredeti szövegek szoktak lenni. (Pázmány fordítási elve!) „A kvázi-helyesség nem más, mint a kommunikatív ekvivalencia hiánya.” A kommunikatív dinamizmus Firbas-féle fogalmának alkalmazásával táblázat foglalja össze a szintaktikai forma és a mondatbeli helyzet összefüggését az orosz és a magyar mondatokban.

A tagolatlan, csak új információt tartalmazó kommunikatív egység Kovtunova terminusával *k o m p l e x r é m a*, a téma alfajai közül pedig *i n f o r m a t í v t é m a* az olyan bevezető névszói mondatszakasz, mely új információt tartalmaz ugyan, de a mondatban csak kiindulásul szolgál a mondanivaló további kifejtéséhez. A szerző ezenkívül megkülönböztet *k o m p l e x t é m á t* is. Ez olyan bevezető főmondat, mely után (kiemelt utalószó nélkül) mellékmondatban következik a mondanivaló lényege. Mindezek után egy táblázat mutatja be, hogyan oszlik meg a három szövegcsoporthat az aktuális tagolás szempontjából négy kategóriába sorolt mondat egységek előfordulása (ti. a téma-réma, a réma-téma tagolásúaké, a komplex rémából és a komplex témából állóké). Nagyobb eltérés csak a komplex rémák mennyiségében mutatkozik, de a komplex rémák az eredeti magyar szövegekben is nagyobb számban vannak.

4. A különbségeket tehát a témán és a rémán *b e l ű l* kell keresni. Külön fejezet vizsgálja a kvázi helyességet először a tematikus szakaszban. Ehhez előbb megállapítja szerzőnk a három fő témátípust: a visszautaló témát (melynek fogalma Békési Imre kutatásaival érintkezik), az informatív témát (melyről az előző fejezet is szólt) és a retorikus témát (mely után nem új információ, hanem csak összefoglalás következik).

A visszautaló téma körül akkor vannak problémák, ha az sokszorosan bővített főnévi szerkezet. Az oroszra ui. a progresszív bővítés jellemző: a bővítmények a főnévi alapszó után sorakoznak, és ez a sorrend folyamatosan követhető, a magyarban viszont a bővítmények (jelzők, melléknévi igenévi szerkezetek) megelőzik a főnevet, és ha sorozatuk nagyon hosszú, annyira megterheli a memóriát, hogy a figyelem ellankad, mire a mondat egész megértéséhez fontos főnévi alapszói eljutunk, ezért elveszhet a befogadó számára az információ lényege. Jó fordító ilyenkor a hosszú szerkezeten belül *s z i n t e m e l é s t* végez: mellékmondattá alakítja az igenévi szerkezetbe rejtett állítást, így teszi könnyebben felfoghatóvá a mellékes és a fő állítás viszonyát, rendszerint eleje téve egy névszói utalószót s gyakran egy általános jelentésű főnevet, mely jelzi, hogy a rá következő mellékmondat még csak témája (s egyúttal alanya) a később következő főmondatnak: *Az, hogy . . . , Az a tény, hogy . . . stb.* De mivel az ilyen névmási kezdetű mondatok kiemelését is tartalmazhatnak, még ennél is jobb megoldásokra mutat rá Klaudy Kinga, olyan ketős kötőszóval indító (nem *hogy*-os) mellékmondatokra, melyek egyértelműen jelzik, hogy témával kezdődik a mondat egész: *Mivel azonban . . . stb.* Nem szerencsés az ilyen vissza-

utaló témának főmondati szintre emelése sem, mert akkor új információnak tűnik fel az, amiről az előzményben már szó volt, és ezáltal gyengül a *s z ö v e g k o h e r e n c i a* is.

Fontos megállapítása e szövegkutatásnak az is, hogy az előzményekre való visszautalásban a kötelező redundanciának a minősége és optimális mennyisége nyelvenként eltérő. A névelő nem ismerő oroszban több elemet kell megismételni az előző információközlésből, mint a magyarban, ahol a határozott névelő és a birtokos személyrag segítségével sok ismétlést meg lehet takarítani.

Az informatív téma nyugodtan fordítható főmondatl, hiszen új információt tartalmaz. Kezdő fordítók erre nem gondolnak, a téma informatív tartalmát nem veszik észre, a depredikatívizált orosz mondatszerkezetet szintváltás nélkül hasonló szerkezettel fordítják, és ezáltal nagyon nehéz, a magyarban alig érthető mondat jön létre.

Ebből a fontos részletkérdésből Klaudy Kinga levon egy alapvető elvi tanulságot. Egy forrásnyelvi A formából képzett forrásnyelvi B formának azért nem lehet kommunikatív ekvivalense egy célnyelvi B forma, mert nem ugyanolyan viszonyban van egy feltételezett célnyelvi A formával, mint a forrásnyelvi B forma volt a forrásnyelvi A formával; más a transzformációs története. — A magyarban főmondatá emelt szerkezetekbe mégis bevihetők olyan nyelvi elemek, melyek (tágabb értelemben) a mondatok kapcsolatában valami témajelleget adnak az ilyen orosz informatív témából alkotott mondatnak.

A retorikus témát Klaudy — saját régebbi felfogásától eltérően (vö. Nyr. 103(1979)) — szintén témának tartja, de magyarra fordításukhoz olyan átalakítást ajánl, melyben a réma közel kerül a mondat elejéhez, közvetlenül az orosz rémából kiemelt rövid téma után, a hosszú orosz retorikus témából pedig ezeket követő magyarázó felsorolás vagy mellérendelt tagmondat lesz.

5. A rematikus szakasz fordítása gyakran egy kötelező szórendcserével kezdődik a VO → OV séma szerint úgy, hogy a lehangsúlyosabb bővítményt vagy annak képviselőjét be kell hozni a magyar ige elé. A további részletek azonban csak úgy oldhatók meg, ha figyelembe vesszük a réma szintaktikai és kommunikációs típusait. Ezek az oroszban (az értekezés 15. táblázata szerint): R. I. (Áll.), R. II. (A vagy T vagy H), R. III. (gyenge Áll. + A és/vagy T és/vagy H), R. IV. (erős Áll. + A és/vagy T és/vagy H). (A T itt nem témát, hanem a mondatrészek magyar nevének megfelelően tárgyat jelent.) A legtöbb fordítási nehézséget az R. III. típus okozza, mely az oroszban a leggyakoribb: a gyenge szemantikájú ige utáni emelkedő réma. A magyarban ilyen szerkezetű réma nincs, helyette van ereszkedő réma, melyben a hangsúlyos névszói mondatrészt követi a gyenge jelentésű igei állítmány. (Ez a R. V. típus a magyarban igen gyakori.) A fordítók mindig megtorpannak, amikor ilyen mondat rematikus szakaszához érnek, mert ha az hosszú, akkor csak többszörös átalakítás után találják el a legmegfelelőbb magyar egyenértékűsét. (Ezt szóbeli fordítási kísérletsorozat is igazolja.) Az így magyarra fordított mondatot olvasva csak akkor fogjuk fel az ige előtti mondatrészt rematikus csúcshatásnak, amikor már eljutottunk az igéig. (Ez az ige regresszív rematizáló hatása.) Ámde ha az ilyen mondatrészeknek sok a mondatszint alatti bővítménye, azoknak egy részét már nem vagyunk képesek befogni a rematikus csúcs alá, és így bizonytalanává válik a téma és a réma közti határ.

Az R. I. típusba tartozhatnak egyenletes és emelkedő rémák is, mert az orosz főnévi állítmány is lehet szemantikailag tartalmas vagy tartalmatlan az őt követő szerkesztett jelzőkhöz képest. Ez a két altípus a magyarban is megvan, ezért a fordítónak itt nincs különösebb nehézsége, főleg ha szabadon él azzal a lehetőséggel, hogy a birtokos jelzőt hátrateszi (birtokos részeshatározóként, pl. *alapvető tartalma az emberi létnek* ebből: *az emberi lét alapvető tartalma*).

6. Miután a többi rématípus fordításáról is hasonló értékeléseket és tanulságokat kaptunk (ezek során a mondatszerző tartalmatlan igékről meg az univerzális kvantorok különböző hatóköréről is), külön fejezet tárja elénk a kvázi-helyesség érzékelésére vonatkozó kísérletet. 130 személynék (nyelv- és nem nyelvzsakos egyetemi hallgatóknak, orosz

szakos tanároknak) kellett döntenie arról, hogy az eléje kerülő 5 egyoldalnyi szöveg közül melyik eredeti magyar és melyik oroszból fordított szöveg, döntését meg is kellett okolnia, és amelyik fordítás, azt minősítenie. (Valójában 3 fordított és 2 eredeti magyar szöveg volt, de a fordítások is, az eredetiek is egymástól eltérő minőségűek.) Legmeglepőbb az volt az eredményben, hogy a legrosszabb fordítást sokan eredeti magyar szövegnek tartották. (Ebből azt a szomorú következtetést vonhatjuk le, hogy sokaknak annyira elkopott az érzéke az igényes magyar nyelvhasználat iránt, hogy elfogadják a rossz magyar szöveg eredeti fogalmazásának.) A többi besorolás kb. megfelelt a várakozásnak. Az idegen szavak használatát a kérdezettek egy része a fordítások, más része az eredeti fogalmazások jellemzőjének tartja. Ugyanígy megoszlanak a vélemények a szokatlan összetételek tanúságára nézve. A legtöbben nincsenek tisztában a mondategész és a tagmondat fogalmával: magyarosabbnak találják az egyszerű mondatot, mint az összetett, jobbnak a mellérendelést, mint az alárendelést, de nem veszik észre, hogy a magyartól nem az alárendelő mondat szerkesztés idegen, hanem a túl sok igeneves bővítéssel felduzzasztott egyszerű mondat. Teljesen egyetérthetünk az értekezésnek ebből levont tanulságával: itt nagyobb mértékű tudatosságra lenne szükség már a felsőfokú nyelvtanításban is, de a fordítóképzésben mindenképp.

7. A fordítás oktatásával kapcsolatban előbb egy kis elemzést találunk a kvázi-helyes fordítások létrejöttének szubjektív okairól (Rozenvejg és Papp Ferenc nyomán): a fordítók egyik típusa a forrásnyelvi szöveget a valóságra vonatkoztatja és a valóságot kódolja a célnyelv szabályai szerint szöveggé, a másik — gyakorlottabb, rutinos — típusú fordító ellenben kialakít a maga számára egy olyan harmadik átkódolási rendszert, melynek segítségével közvetlenül szerkeszti meg az eredeti szövegből a fordított szöveget. A fordítóképzés dilemmája abban áll, hogy kiiktassuk-e a fordításokból a két nyelv közötti közvetlenségbe vetett hitet vagy pedig az intuitív módon kialakult szubjektív átkódolási szabályrendszert árnyaltabbá tegyük. Az első utat a nem filológus fordítók szívesebben választják, de a nyelvész fordítók számára a bonyolultabb összefüggésrendszerek minél alaposabb megismerése kívánatos.

8. Az értekezés tartalma és mondanivalója megérdemelné, hogy kötelező olvasmány legyen nemcsak a szakfordítók (és általában a prózai fordítók) számára, hanem mindazok számára, akik magyar nyelvhelyességgel és szövegelemzéssel foglalkoznak, sőt mindazoknak, akik a nyilvánosság részére sokat fogalmaznak, szövegeket szerkesztenek, ellenőriznek vagy javítanak. Mégis van e dolgozatnak egy olyan súlyos hibája, mely helyenkint értelemzavaró, máskor bizonytalanságban hagyja a könyv szerzőségére nézve vagy pedig a nagyképűség kellemetlen benyomását teszi az olvasóra.

Nagy hiba ugyanis és félreértések forrása a többes szám 1. személy használata az egyes számú alak helyett. Ez voltaképpen nem a szerző egyéni hibája, hanem bizonyos tudományos körökben szokás, sőt nem is új divat. Talán visszaszorulóban is van, éppen ezért sajnálatos, hogy Klaudy Kinga, akinek a fogalmazása — néhány apróbb javítanivalótól eltekintve — mintaszerűen gördülékeny, természetes és jól követhető, még hódol ennek a divatnak, mely nem egy tudományos munkát élvezhetetlenné tesz. Nem az egyes szám 1. személyének a kerülése a hiba — ez még a szerénységnek lehet a jele, a személyes tolokodás látszatának az elkerülése —, hanem a személyes megnyilatkozásnak mindenáron többes számban való megfogalmazása. E stílári fogásnak szánt „személytelenségnek” vannak más nyelvű előzményei: szokás ez az orosz kultúrájú tudományos világban (mint erre Juhász József, Papp Ferenc figyelmeztetett), sőt régi humanista hagyomány (mint Balázs János megjegyezte az értekezés kandidátusi vitáján), mégis elidegenítő a mai átlagos magyar olvasó számára. Ha az ember a 2. fejezet élén (10) ezt olvassa: „Először azt vizsgáltuk, hogy . . .”, akkor visszalapoz, volt-e szó valami munkaközösségről vagy legalább egy társról, akinek a segítségével folyt a vizsgálat. Ennek pedig nyoma sincs sem a címlapon, sem a bevezető fejezetben. Akkor mire jó a többes szám? Eltakarja a valóságot, az egész munkáért való személyes felelősséget. Vagy pedig a fejedelmi többesre emlékeztet, mely Caesarral kezdődött, aki az összes állami tisztségeket magára ruházta. Császári és királyi többesként ez így még érthető. Követték ezt a pápák is, de más

meggondolásból: papi, tanítói és egyházfői méltóságukat kiemelve. Ámde VI. Pál letette az ezt szimbolizáló hármás pápai koronát, II. János Pál rátért a közvetlen, természetes egyes szám használatára, ha a maga nevében beszélt. A tudományos nyelvben, a publicisztikában is csak akkor megokolt a többes 1. személy használata, ha valaki egy közösség (testület, bizottság, szerkesztőség) nevében szól, vagy ha felteszi a hallgatóság egyetértését és együttműködését, együttgondolkozását (inkluzív többes, pl. előadás, felolvasás alkalmával). Ahol a többesnek ez az inkluzív mellékértelme nincs jelen, ott kertelés nélkül az egyes számú 1. személy fejezi ki azt, hogy a szerző magáról, maga szól.

9. Ezt a félreértésre vezető fogalmazási hibát Klaudy Kinga úgy tehetné jóvá, ha egy következő, tágabb témakörű könyvébe kissé átfogalmazva beledolgozná ennek az értekezésnek az anyagát is. Van ugyanis tapasztalatai és tájékozottsága alapján olyan jelentőségű áttekintése a szövegek és az ekvivalencia mivoltáról és fajairól, hogy ezeket a témaköröket — talán az eddiginél is szélesebb szakirodalmi áttekintéssel — egy nagyobb szabású munkává egybefogva közkinccsé tehetné mindazok számára, akik magyar „száraz” prózai szövegek megszerkesztésével, különböző nyelvűek egybevetésével és szövegek magyarra fordításával foglalkoznak.

ELEKFI LÁSZLÓ